

Основи безбар'єрності

**Бачити людину,
а не її відмінності.**

Словник безбар'єрності

**Неправильно
та неприйнятно:**

Правильно:

інвалід;

людина з інвалідністю;

людина з особливими
потребами;
людина з обмеженими
можливостями;
неповносправна людина;

людина з інвалідністю;

інвалідний візок;

крісло колісне;

колясочник,
прикутий до візка;

людина з інвалідністю;

людина з вадами;
каліка;

людина, що користується
пересувається кріслом
колісним;

ампутант;
безрукий, безногий;

людина з ампутованою
верхньою\нижньою
кінцівкою, людина, що
користується протезом
верхньої\нижньої кінцівки;

людина, яка страждає на...;
людина з проблемами здоров'я;

людина з порушеннями...;
людина з порушеннями здоров'я;

сидяча людина;
лежача людина;

людина з порушеннями
опорно-рухового апарату;

сліпий;

незряча людина

людина з вадами зору;

людина з порушеннями зору;
людина з частковою
втратою зору;

глухоніма людина;
людина з проблемами слуху;

людина з повною
втратою слуху;
людина
з порушеннями слуху;
слабочуюча людина;

Неправильно та неприйнятно:

Правильно:

мова жестів;
мова глухих;
перекладач\ -ка мови жестів;
сурдоперекладачі;

даун;
сонячна людина;

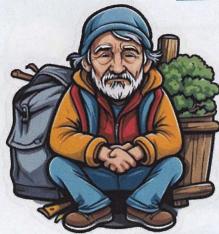
аутист;
людина дощу;

розумово відсталий;
психічно неврівноважений;
божевільний;

онкохвора людина ;

люди у віці; старі;
бабусі та дідуся;
люди пенсійного віку\
пенсіонери;
люди поважного віку\
літні люди;

особлива дитина;
інклюзивна дитина;
дитина з
інклюзією\інклюзятко;

важкий підліток\
важка дитина;

бомж\безхатко\
безхатченко;

жестова мова;

перекладач\ -ка
жестової мови;

людина з
сіндромом Дауна;

людина з аутизмом;
людина з порушеннями
аутистичного спектру;

людина з розумовими
/інтелектуальними/
психічними порушеннями;

людина з онкологічним
захворюванням;
онкопацієнт;

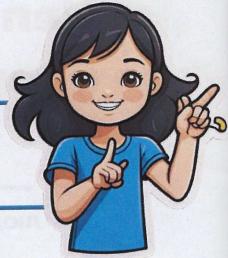
люди старшого віку;
люди третього віку;
люди у віці 60+\75+;

дитина з особливими
освітніми потребами;

підліток\дитина, яка
має девіантну поведінку;

бездомна людина\особа\
людина без постійного місця
проживання;
людина без домівки;

Неправильно та неприйнятно:

сирітка;
дітдомовець;

мати-одиначка\
батько-одинак;
покритка;

неблагополучна сім'я;

ВІЛ-інфікований;
носії ВІЛ;

наркоман\наркозалежний;
алкоголік\алкозалежний;

зек\зечка\зека;

чорний; негр; кольоровий;

цигани;

вузькоокі; монголоїди; азіати;

особа кавказської
національності;

Правильно:

дитина сирота;
дитина, позбавлена
батьківського піклування

мати\батько,
що самостійно
виховує дитину;
одинок мати\
одинокий батько;

сім'я у складних життєвих
обставинах;

людина з ВІЛ-позитивним
статусом;
людина, яка живе з ВІЛ\СНІД;
людина з ВІЛ\СНІД;

люди, які залежні від
наркотичних
речовин\наркотиків;
люди, які залежні від алкоголю;

ув'язнений\в'язень;
людина, яка відбула покарання;
людина, яка перебуває в місцях
покарання;
людина, що повернулася з місць
позбавлення волі;
людина, що перебуває під
слідством (з позбавленням волі
чи без, але якій не висунуто
вирок);

темношкірий чоловік\жінка;

роми;

азійці (або конкретна країна);

народи Кавказу;

Неправильно та неприйнятно:

ті, що не визначились зі своєю
сексуальною орієнтацією;

натурал\натуралка;

гермафродит;
інтерсексуал;

трансвестит;

гей-шлюби;

лесбіянка;

гомосексуалізм;

“не він, не вона”;

ЛГБТ-шники;
сексуальні меншини;

транссексуал;
транс;
трансуха;

змінити стать;

операція зі зміни статі;

гомосексуаліст; голубий;

Правильно:

бісексуал\
бісексуалка;

гетеросексуал\
гетеросексуалка;

інтерсекс-людина;

кросдресер\кросдресерка;

одностатеві шлюби\партнерства;

лесбійка; гомосексуалка;

гомосексуальність;

квір-людина; квір;

ЛГБТІК+; ЛГБТ-спільнота;

трансгендерна людина;
транс-людина;

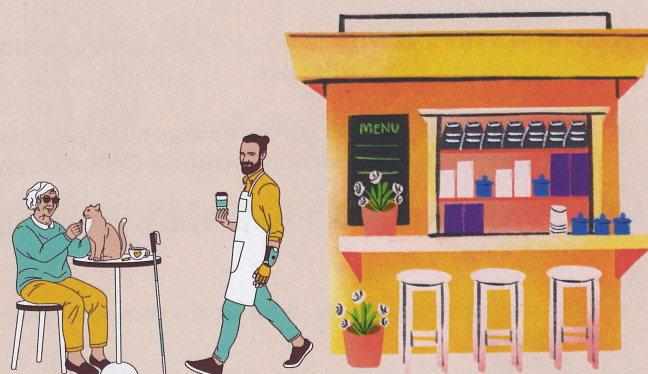
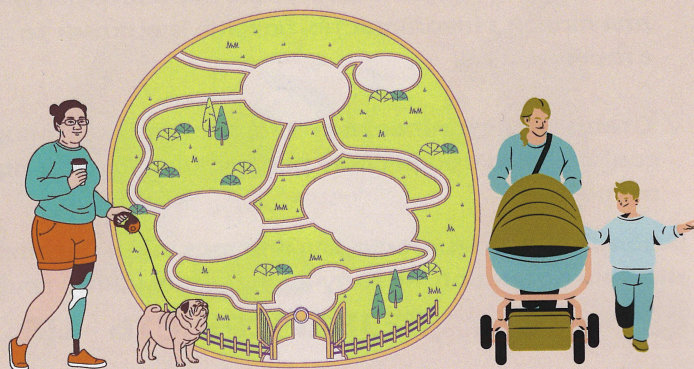
здійснити трансгендерний
перехід;

корекція статі;

гей\гомосексуал;

Суспільна та громадська безбар'єрність

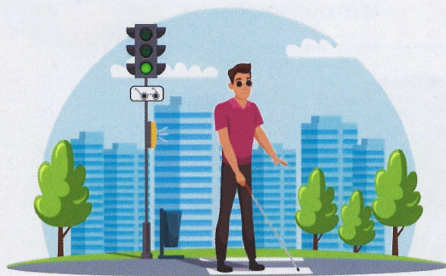
Суспільна та громадська безбар'єрність - це створення середовища, в якому всі люди незалежно від фізичних можливостей, віку чи інших ознак можуть повноцінно брати участь у суспільному житті.

Основні бар'єри:

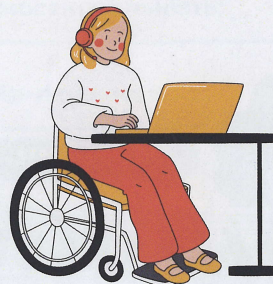
- ✓ **Фізичні** – відсутність доступної інфраструктури для людей з інвалідністю, батьків із візками та людей старшого віку.
- ✓ **Ставлення суспільства** – стереотипи, які обмежують соціальну та професійну реалізацію людей із різними потребами.

Безбар'єрність важлива для всіх, оскільки суспільство втрачає значний потенціал, не залучаючи різноманітні групи людей.

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ - ЦЕ...

**...ПОЧУВАТИСЯ ЗАХИЩЕНИМ
У БУДЬ-ЯКОМУ СЕРЕДОВИЩІ.**

**...ПОВАЖАТИ
УНІКАЛЬНІСТЬ КОЖНОГО.**

Хто потребує безбар'єрного середовища?

- ✓ Люди з порушеннями зору і слуху – необхідні тактильні, звукові та візуальні адаптації.
- ✓ Особи з ДЦП, аутизмом – потребують спеціальних умов для комунікації та комфорту.
- ✓ Люди з інвалідністю (фізичними, сенсорними, психічними порушеннями) - 2,7 млн українців 6,5% населення).
- ✓ Батьки з колясками – потребують доступу до публічних місць і транспорту.
- ✓ Люди старшого віку – для безпечного пересування, дозвілля та послуг.

Інклюзія як шлях до рівності

Люди з інвалідністю прагнуть рівноправного життя, де їхні здібності оцінюються нарівні з іншими. Інклюзія не означає створення окремих умов, а передбачає рівний доступ до освіти, праці та культури.

Що можна зробити?

- ✓ Подолати стереотипи та забезпечити рівні можливості.
- ✓ Адаптувати простори, події та сервіси для всіх.
- ✓ Підтримувати ініціативи з розширення доступності.

БЕЗБАР'ЄРНОСТЬ - ЦЕ...

...РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ВСІХ.

Приклади реалізації:

В Україні:

- Проект "Доступно.UA" – аудит міст на доступність.
- Бібліотека у Харкові – адаптація приміщень для людей із порушеннями зору та слуху.
- Парк "Наталка" в Києві – доступні доріжки, пандуси, дитячі майданчики.

Світові практики:

- Швеція – повністю доступний громадський транспорт.
- Великобританія – інклюзивні школи та підтримка працевлаштування людей з інвалідністю.
- Ізраїль – організація Access Israel адаптує транспорт і громадські простори.

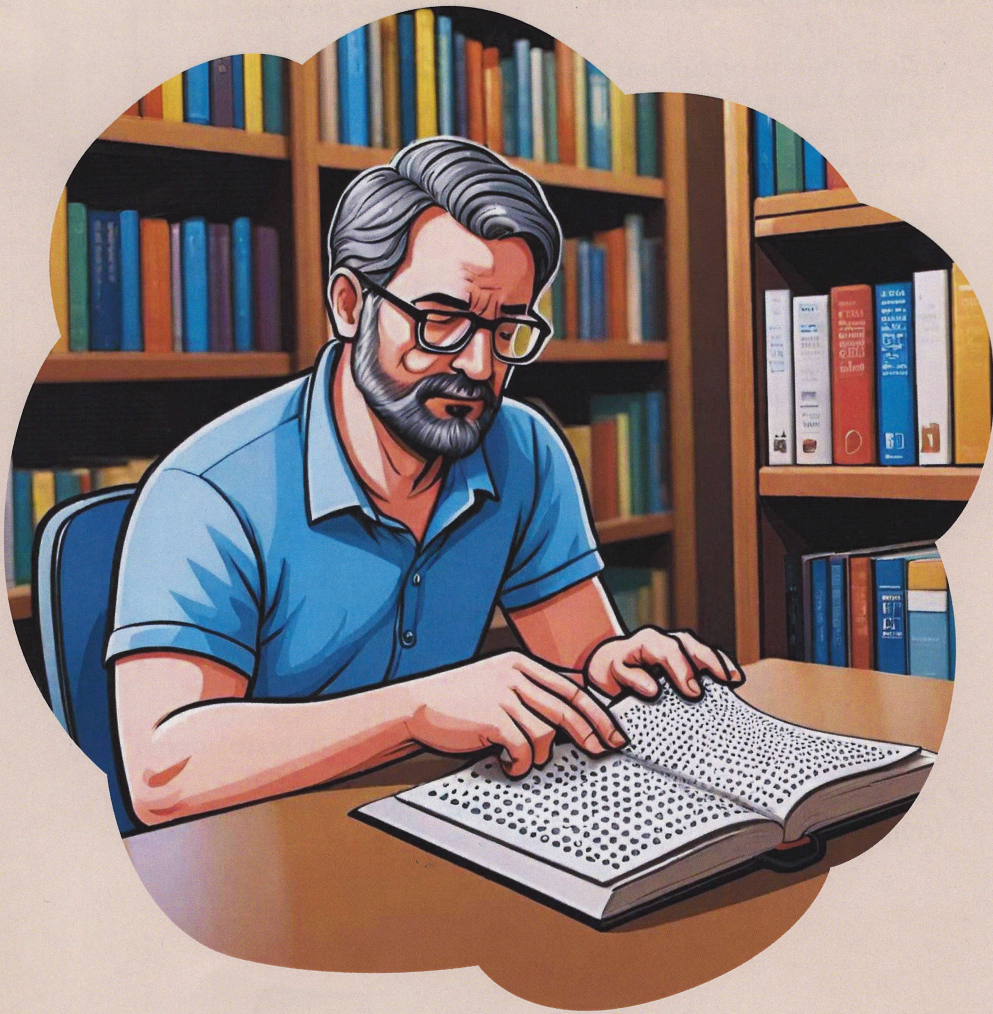

Чому це важливо?

Дослідження ЮНЕСКО показують, що інклюзивна освіта покращує рівень навчання всіх учнів, а за даними Accenture, компанії з інклюзивним працевлаштуванням підвищують прибутковість на 28%.

Громадська безбар'єрність – це не лише зручність, а й розвиток суспільства, де кожен має рівні можливості для навчання, роботи та соціалізації.

Інформаційна безбар'єрність

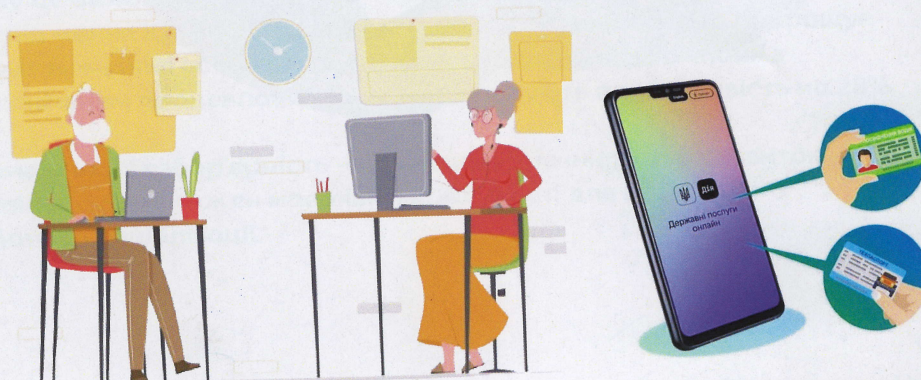
Інформаційна безбар'єрність означає доступність інформації для всіх людей, незалежно від фізичних, соціальних чи технічних обмежень. Це включає адаптацію інформації для людей з порушеннями зору, слуху, когнітивними особливостями та тих, хто має труднощі з цифровим доступом.

Основні напрями розвитку інформаційної безбар'єрності:

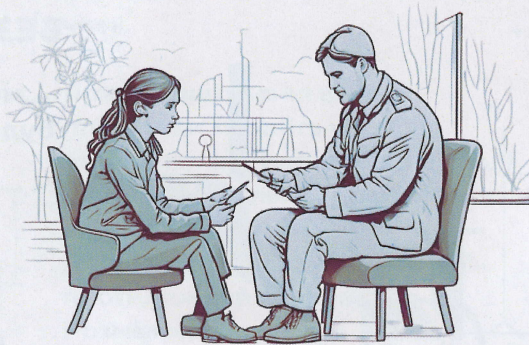
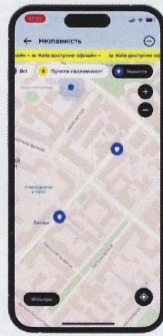
- ✓ Доступність офіційної інформації від влади (простішою мовою, у різних форматах).
- ✓ Адаптація виборчих бюлетенів та судових процесів (сурдопереклад, шрифт Брайля).

- ✓ Використання цифрових технологій для доступу до послуг (Дія, Helsi, електронний кабінет осіб з інвалідністю).
- ✓ Інформаційна доступність у культурній сфері (аудіодискрипція, субтитри, жестова мова).

Повномасштабна війна зробила питання доступності ще важливішими, адже стосується умов евакуації, укриттів, соціальної допомоги та адаптації ветеранів.

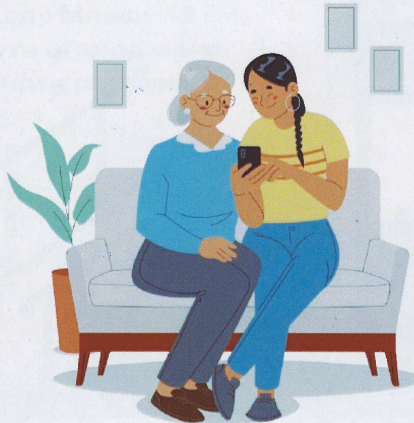

Що можна зробити?

Використовувати безбар'єрну мову, уникати дискримінаційних термінів.

- Ініціювати доступність у своїй громаді або на роботі.
- Допомогати іншим опановувати цифрові сервіси.
- Інформаційна безбар'єрність – це шлях до рівних можливостей, що дозволяє кожній людині отримувати важливі відомості та користуватися послугами без перешкод.

Онлайн-доступ до державних послуг

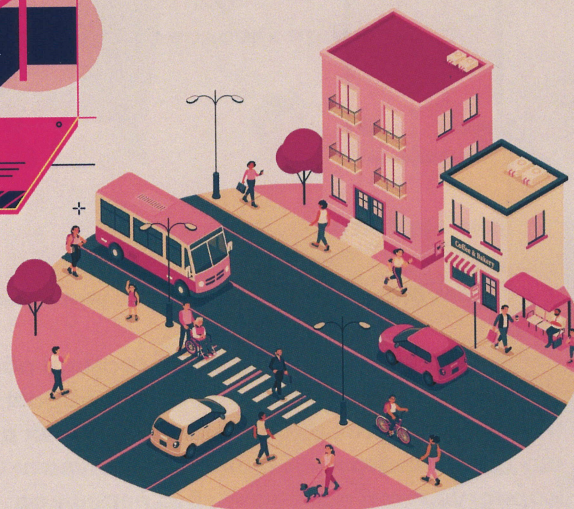
Цифрові державні послуги – безбар'єрний доступ до важливої інформації та послуг.

Фізична безбар'єрність

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ - ЦЕ...

**...можливість дістатися
будь-куди без перешкод.**

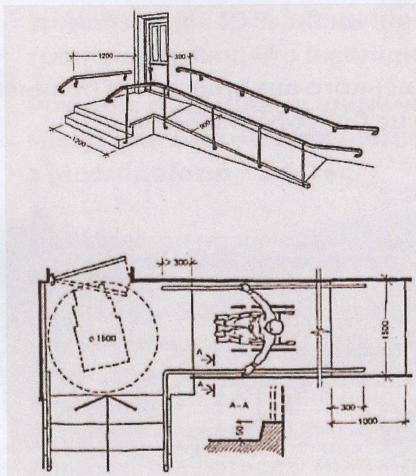

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ - ЦЕ...

...зручні входи з низькими порогами та широкими дверима.

ВХІДНИЙ ПРОСТІР

Важливо подбати про комфортний вхід для усіх людей, незалежно від того, чи мають вони інвалідність чи ні.

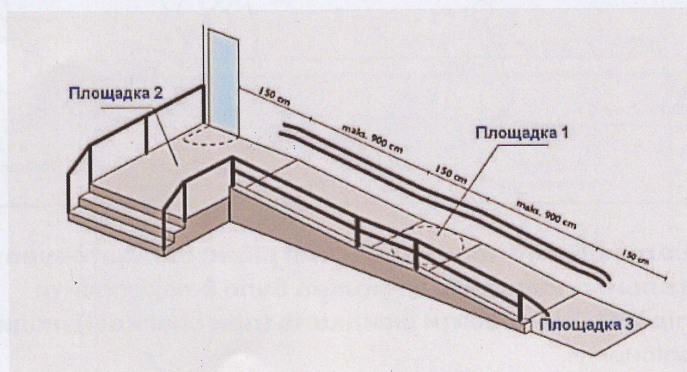
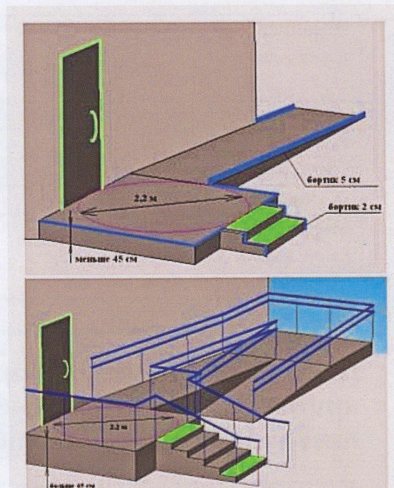
При облаштуванні вхідної площадки зверніть увагу на створення доступності до будівлі для маломобільних груп населення.

Двері мають відкриватися у бік протилежний від пандуса. Розмір майданчика не менше 1,5х1,5 м.

Якщо висота площадки менше 45 см, поручні та огороження можна не ставити.

Для безпеки рекомендується встановлювати бортики на відкритих краях сходинок і пандуса, щоб милиця, палка або колесо крісла колісного не зісковзнули з площадки.

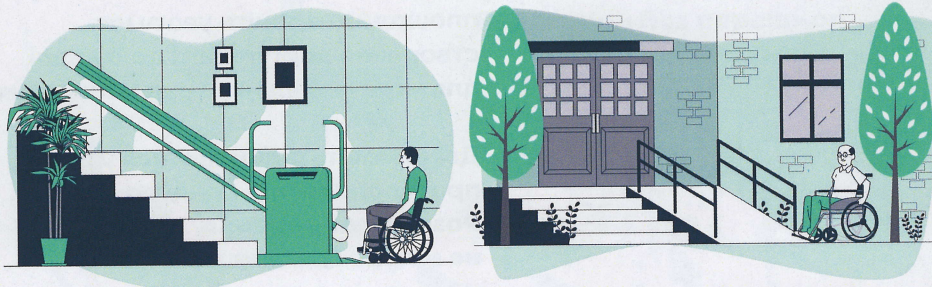
Якщо ж висота входу більше 45 см, площадка має бути огорожена, а сходи і пандус мати поручні.

ОБЛАШТУВАННЯ ПАНДУСІВ

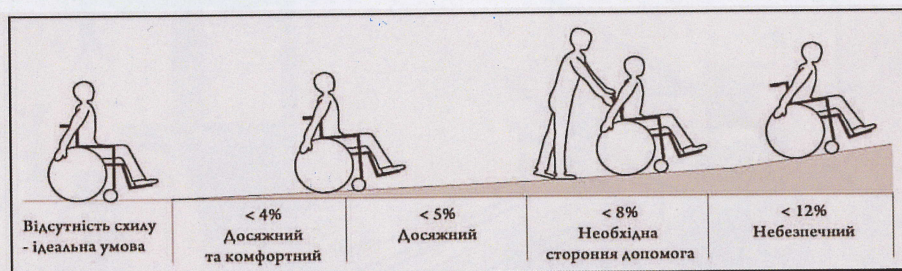
Якщо є сходи, то має бути і пандус, або інший альтернативний спосіб входу (ліфт чи підйомник).

Як мінімум, один вхід у будівлю громадського використання повинен завжди бути доступним, бажано, щоб це був головний вхід.

Ширина	1,20 м (мін. 90 см)
Кут нахилу	Бажано 5 % (1:20) Мінімум 8 % (1:12)
Не повинен виступати на проїжджу частину	так
Бортики з боків	5 см
Дренажна система	так
Площадка перед пандусом	не менше 150x150 см
Майданчик розвороту	більше 10 м
• при довжині одного прольоту	0,8 м
• ширина майданчика	150 x 150 см (мін. 120)

Дуже важливо зробити правильний спуск, оскільки занадто крутий може виявитися небезпечним і непристосованим для людини, яка самостійно пересувається на кріслі колісному.

Якщо висота підйому понад 0,8 м, потрібно облаштовувати горизонтальні площадки, де можна було б перепочити (під час підйому) та збавити швидкість (при спускові) людині на кріслі колісному.

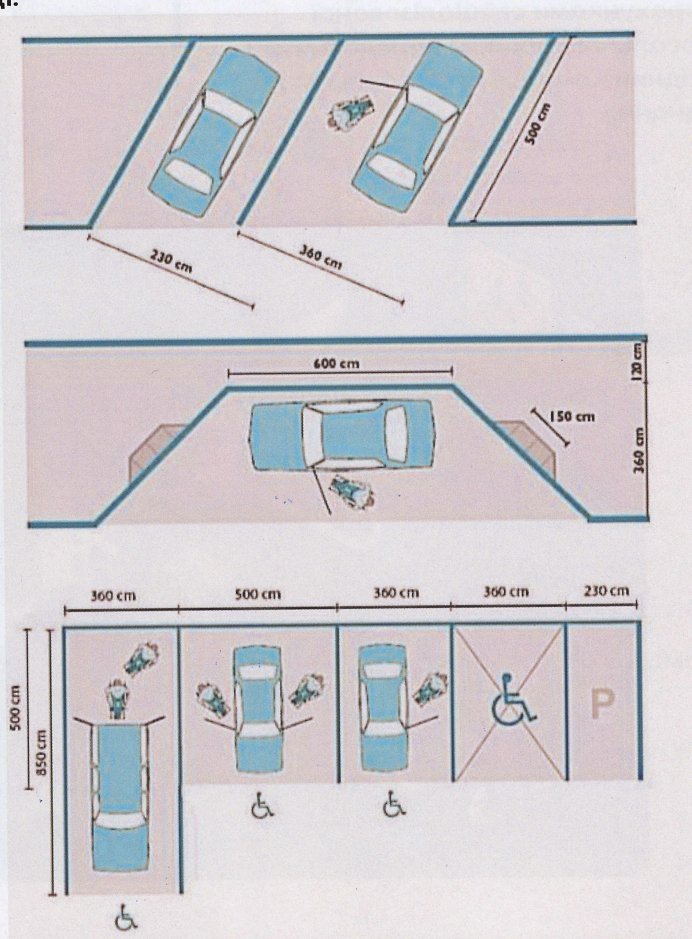
МІСЦЯ ДЛЯ ПАРКУВАННЯ АВТОМОБІЛІВ

На відкритих автостоянках поблизу установ, закладів слід виділяти щонайменше 10 % місць (не менше одного місця) для паркування транспорту людей з інвалідністю.

Розміри: мінімальна ширина місця для автомобіля людини з інвалідністю – 3,60 м.

Для проїзду на кріслі колісному між автомобілями на стоянці має бути інтервал, щонайменше, від 1,00 м. до 1,50 м.

Місця для паркування слід позначати знаками, які використовуються у міжнародній практиці.

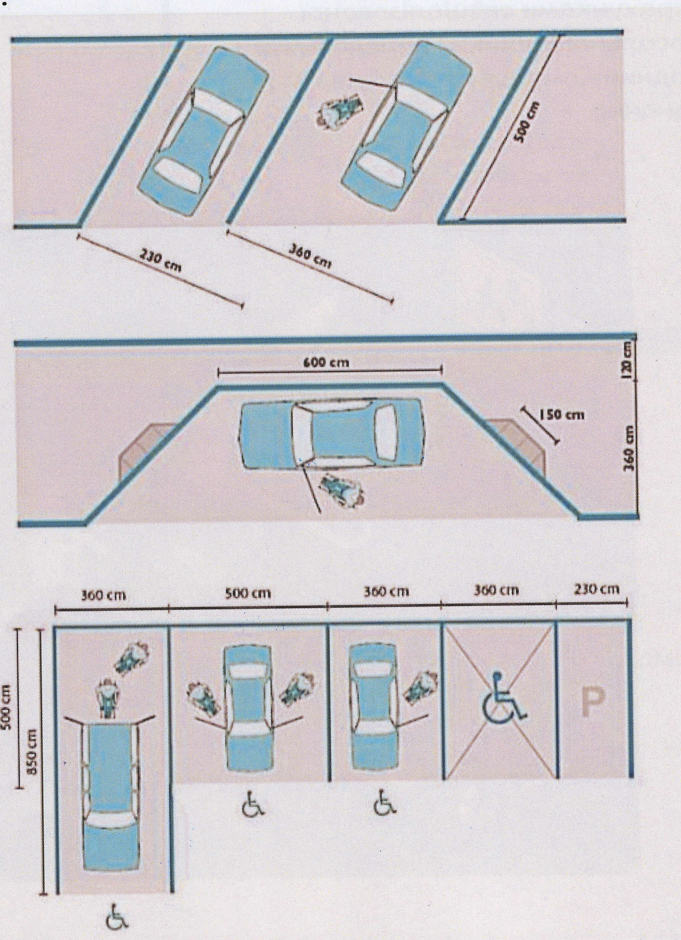
МІСЦЯ ДЛЯ ПАРКУВАННЯ АВТОМОБІЛІВ

На відкритих автостоянках поблизу установ, закладів слід виділяти щонайменше 10 % місць (не менше одного місця) для паркування транспорту людей з інвалідністю.

Розміри: мінімальна ширина місця для автомобіля людини з інвалідністю – 3,60 м.

Для проїзду на кріслі колісному між автомобілями на стоянці має бути інтервал, щонайменше, від 1,00 м. до 1,50 м.

Місця для паркування слід позначати знаками, які використовуються у міжнародній практиці.

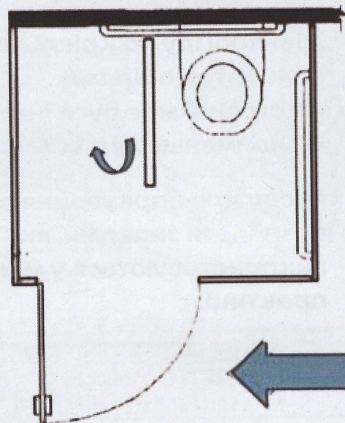
ДОСТУПНА ВБИРАЛЬНЯ

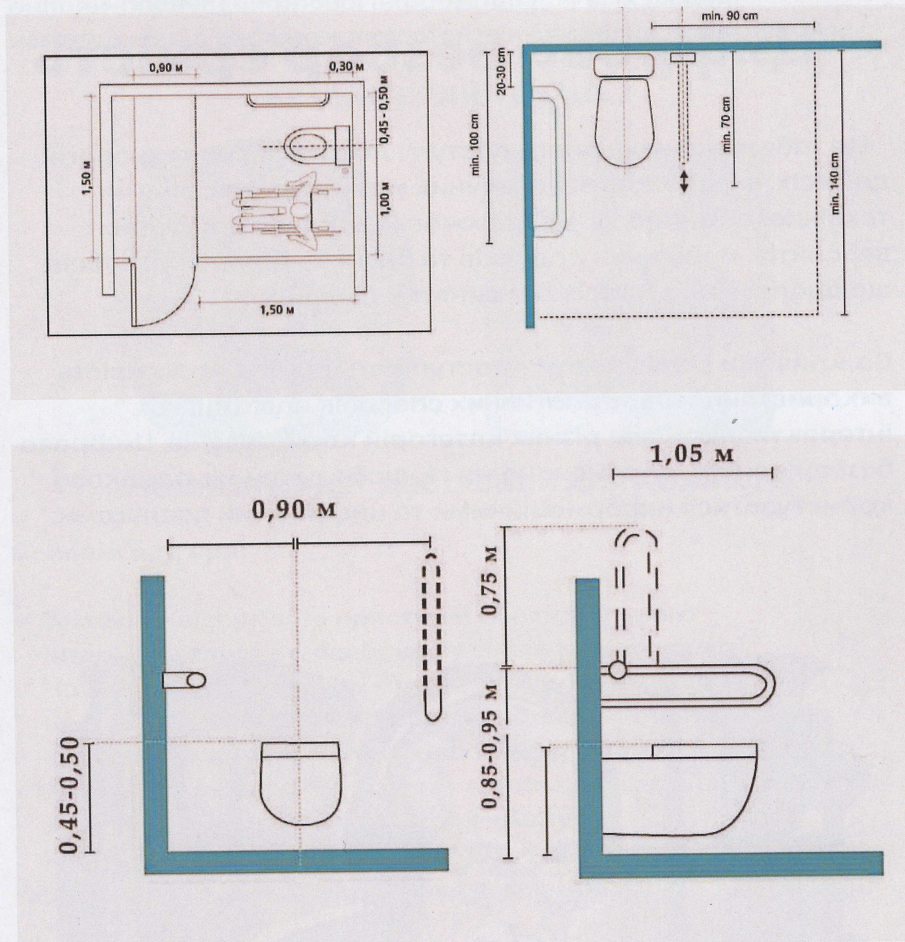
Адаптовані туалетні кабінки/вбиральні повинні бути на кожному відкритому поверсі. Якщо це неможливо, слід облаштувати хоча б один адаптований туалет, розташований окремо. Кожна установа може вибрати різні типи розташування вбиральні. Головне чого потрібно дотриматись – це параметри.

Розмір вбиральні має бути наступним:

**ширина не менше – 1,65 м,
глибина – 1,8 (відповідно ДБН).**

Якщо вбиральня складається тільки з однієї kabіни, то її рекомендується проектувати універсальною для всіх категорій відвідувачів, тобто, виконати за розрахунками спеціалізованої універсальної kabінки і передбачити необхідний комплекс приладів та обладнання.

Двері з вбиральні та санітарно-гігієнічних кабін повинні відчинятися назовні.

Ширина дверного проходу має складати не менше 0,90 м.

Двері мають зачинятися і відчинятися назовні, а дверний замок бути зручним для захвату однією рукою.

Унітази слід розміщувати на висоті не нижче 45 см і не вище 60 см від рівня підлоги.

Цифрова безбар'єрність

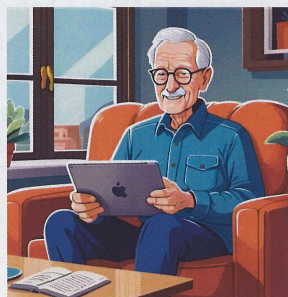
Це забезпечення рівного доступу до цифрових технологій для всіх, незалежно від фізичних можливостей, віку чи технічної обізнаності. Це включає створення доступних вебсайтів, мобільних додатків та інших цифрових ресурсів, що адаптовані для всіх без винятку людей.

Важливими аспектами є - доступність тексту, можливість використання альтернативних способів навігації та інтерактивність для різних категорій користувачів. Цифрова безбар'єрність спрямована на те, щоб кожен міг однаково користуватися інформаційними та цифровими послугами.

Цифрова безбар'єрність – це рівний доступ до інтернету, онлайн-послуг і цифрової інформації для всіх людей, незалежно від їхніх можливостей, віку чи місця проживання.

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ - ЦЕ...

...КОЛИ ІНТЕРНЕТ ДОСТУПНИЙ ДЛЯ КОЖНОГО.

Основні бар'єри:

- ✓ Технічні – відсутність пристроїв або стабільного інтернет-з'єднання, особливо у сільській місцевості.
- ✓ Навички та грамотність – люди старшого віку або ті, хто не мав змоги освоїти цифрові технології, часто не можуть повноцінно користуватися онлайн-сервісами.
- ✓ Доступність контенту – багато сайтів і додатків не адаптовані для людей із порушеннями зору чи слуху.

Ключові принципи цифрової безбар'єрності:

- ✓ Доступність – сервіси мають бути адаптовані для всіх користувачів.
- ✓ Простота інтерфейсу – інтуїтивно зрозумілі сайти та додатки.
- ✓ Безпека та конфіденційність – захист персональних даних.
- ✓ Цифрова грамотність – навчальні програми для людей із різним рівнем досвіду.

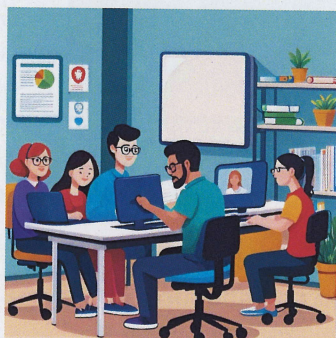
Чому це важливо?

Рівний цифровий доступ дозволяє кожному громадянину користуватися онлайн-сервісами, отримувати освіту, працевлаштовуватися та бути частиною сучасного суспільства.

Рішення та ініціативи

Україна поступово долає ці бар'єри через інновації:

- ✓ Платформа "Дія" – онлайн-доступ до державних послуг (отримання довідок, соціальних виплат, реєстрація бізнесу).
- ✓ Проєкт "Дія. Бізнес без бар'єрів" – допомога компаніям у створенні інклюзивного робочого середовища.
- ✓ Майбутній розділ "Дія. Безбар'єрність" – спрощений доступ до держпослуг для людей з інвалідністю, людей старшого віку та інших груп населення.
- ✓ Центри цифрової безбар'єрності – допомагають маломобільним групам опанувати цифрові технології.

Центри технічної підтримки для адаптації цифрових інструментів під потреби кожного.

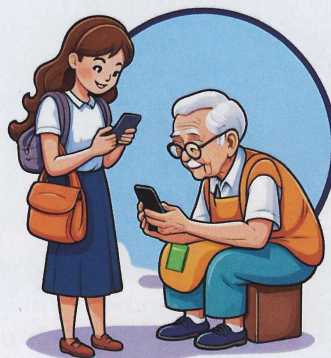

Оформлення документів без черг і перешкод. Цифрова безбар'єрність у вашій кишені.

Центри цифрової безбар'єрності – це місце, де люди різних суспільних груп (з різними функціональними порушеннями (зору, слуху, опорно-рухового апарату, тощо), люди старшого віку, вагітні жінки та діти з батьками або особами, що їх супроводжують, та інші) зможуть зручно та доступно навчитися цифровим навичкам.

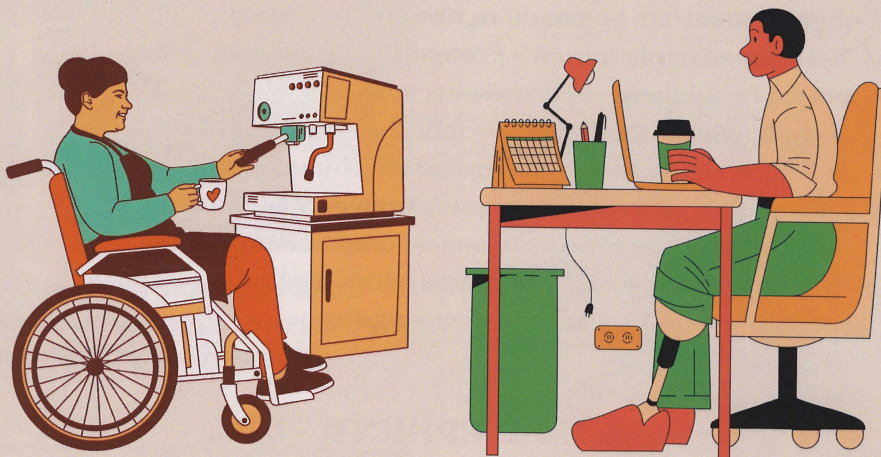

Центри цифрового доступу — допомога в подачі соціальних запитів.

Цифрові центри допомагають освоювати мобільні додатки для спрощення доступу до послуг.

Економічна безбар'єрність

Важливість економічної безбар'єрності

Економічна безбар'єрність сприяє зростанню економіки, соціальній справедливості та підвищенню якості життя.

- ✓ Розвиток економіки – рівний доступ до можливостей стимулює підприємництво, інновації та продуктивність.
- ✓ Зменшення нерівностей – створює справедливі умови для всіх соціально-економічних груп.
- ✓ Покращення якості життя – забезпечує доступ до освіти, медицини, гідної праці та фінансової стабільності.
- ✓ Інтеграція в економіку – сприяє працевлаштуванню, підприємництву та залученню до фінансових ринків.
- ✓ Стійкість економіки – різноманітність ідей та інклюзія роблять економіку адаптивнішою до змін.

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ - ЦЕ...

**...КОЛИ ТУРБОТА
НЕ МАЄ ГЕНДЕРУ.**

**...КОЛИ НА СПІВБЕСІДІ ОЦІНЮЮТЬ
ТВІЙ ДОСВІД А НЕ ВІК.**

Економічна безбар'єрність – це шлях до інклюзивного та стійкого суспільства, де кожен може реалізувати свій потенціал.

Економічна безбар'єрність починається з рівного доступу до ринку праці для всіх.

Малий бізнес — рушій економіки. Безбар'єрність відкриває шлях для кожного підприємця.

Фінансова доступність — це рівні можливості користуватися всіма послугами без перешкод.

Інновації не мають бар'єрів — підтримка стартапів для всіх розкриває нові можливості.

Освітня безбар'єрність

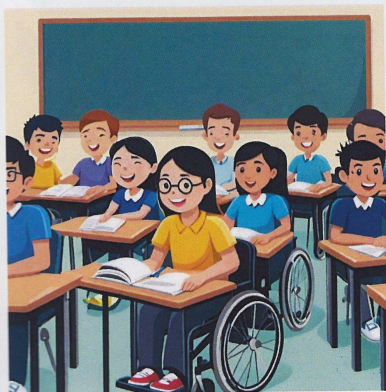

Головна мета — забезпечити рівні можливості для дітей з порушенням слуху, зору, рухових функцій, а також тих, хто має когнітивні або емоційні особливості розвитку, щоб вони могли повноцінно брати участь у навчальному процесі.

Дитина з особливими освітніми потребами — це людина до 18 років, що потребує додаткової підтримки в освітньому процесі. Хто це може бути:

- діти з інвалідністю;
- діти з родин, що опинились у складних життєвих обставинах;
- безпритульні діти;
- діти, які живуть із ВІЛ/СНІД;
- діти-сироти;
- діти з дислексією (порушення, за якого людині важко читати), дисграфією (порушення, за якого людині складно писати) чи дискалькулією (порушення, виражене в нездатності людини до рахунку, розв'язання математичних задач);
- діти, позбавлені батьківського піклування та інші.

Дитина, яка на деякий час випала з освітнього процесу через хворобу чи інші причини, теж стає дитиною з особливими освітніми потребами, бо може потребувати додаткового часу, аби наздогнати однолітків.

Інклюзивна освіта — шлях до економічної самостійності.

Цифрові технології допомагають організовувати роботу та навчання без обмежень.

Медичні та психологічні аспекти безбар'єрності

Полягає у створенні доступних умов для всіх відвідувачів творчих установ. Це може включати медичні пункти для надання першої допомоги, спеціальні місця для людей з хронічними захворюваннями та зони психологічної підтримки. Такий підхід робить творчі простори інклюзивними, забезпечуючи комфортне перебування для кожного.

Творчі установи повинні мати доступ до основних медичних послуг та спеціалізованого обладнання, щоб забезпечити безпеку й комфорт людей з різними фізичними потребами.

Медичні аспекти можуть включати:

- **Наявність медичних кімнат або пунктів першої допомоги**, де відвідувачі можуть отримати невідкладну допомогу у разі травм або поганого самопочуття. Наприклад, художні галереї або концертні зали можуть мати окремі приміщення для таких цілей.
- **Доступність для людей із хронічними захворюваннями** — у творчих просторах повинні бути передбачені місця для тих, хто використовує медичні прилади, як-от кисневі балони чи інші засоби підтримки здоров'я.
- **Психологічна підтримка** може бути важливою в установах, де відвідувачам пропонують спеціальні зони для релаксації та емоційної підтримки, особливо для людей з підвищеною тривожністю або сенсорними розладами.

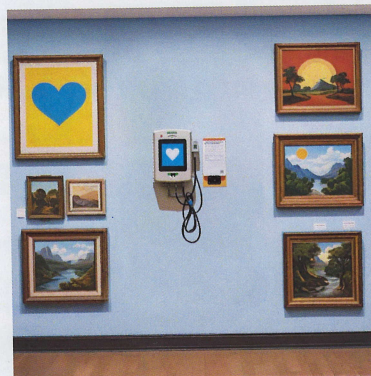
Медичний пункт для підтримки здоров'я у кожній творчій установі.

Доступність для всіх: комфортні умови для людей з хронічними захворюваннями.

Спокійна атмосфера для емоційної релаксації та психологічної підтримки.

Безпечний доступ до медичних послуг у будь-який момент.

Історичні аспекти безбар'єрності

Середньовіччя – XVIII ст.:

- ✓ Люди з інвалідністю не мали правового захисту, їхнє виживання залежало від родини або милосердя церкви.
- ✓ Заможні могли дозволити собі догляд, тоді як інші часто ставали жебраками.

- ✓ Козаків, які втратили здоров'я, приймав на утримання Межигірський монастир.

✓ XVIII – XIX ст.:

- ✓ У Києві з'явилися спеціальні заклади для військових з інвалідністю. У 1786 р. засновано «інвалідний будинок» на території Кирилівського монастиря.
- ✓ Інший такий заклад діяв на Печерську.
- ✓ У 1882 р. відкрито школу-притулок для незрячих із ремісничими майстернями.
- ✓ У 1902 р. засновано школу для людей з порушенням слуху, де навчання та заняття ткацтва та інших ремесел.

Період УРСР:

- ✓ Декларувалася підтримка, але людей з інвалідністю переважно ізолювали в спеціалізованих інтернатах.
- ✓ Війни XX століття значно збільшили кількість людей з інвалідністю, але реабілітаційні заходи були недостатні.

✓ У 1933 р. створено Українське товариство сліпих (УТОС), що допомагало з роботою, навчанням, соціальною адаптацією.

✓ У 1933 р. засновано Українське товариство глухих (УТОГ), яке організовувало виробничі майстерні та культурні ініціативи.

✓ У 1950-х роках людям з порушеннями опорно-рухового апарату почали надавати мотоколяски.

1990-ті, Перші кроки до безбар'єрності:

- ✓ У 1992 р. розроблено перший в Україні проєкт доступного житла для людей з інвалідністю.
- ✓ У 1999 р. на вул. Жмеринській, 22-а побудовано унікальний багатоквартирний будинок із ліфтами, адаптованими квартирами, пунктом ремонту візків і навіть гаражем.

Сучасність:

- ✓ Відбувається активна цифровізація послуг, зокрема через платформу «Дія».
- ✓ Реалізуються урбаністичні проєкти, що враховують безбар'єрність, наприклад, парк «Наталка» в Києві.
- ✓ Державні та громадські ініціативи спрямовані на забезпечення рівного доступу до освіти, роботи, транспорту та культурних заходів.

Нарешті безбар'єрність стає пріоритетом суспільства, і Україна крокує до створення інклюзивного середовища для всіх.

**Безбар'єрність
в українській літературі:
від Бояна до Ліни Костенко**

Українська література крізь століття осмислювала ідею безбар'єрності на різних рівнях: фізичному, соціальному, історичному та духовному.

Від Бояна до кобзарів, таких як Тарас Шевченко, письменники через образи "сліпих співців" передавали стійкість духу людей із фізичними обмеженнями, які перетворювали трагедії в творчі перлини.

Кобзарство стало символом незламності, а твори народної творчості, як-от думи, зберегли національну пам'ять і спонукали до співпереживання.

Тарас Шевченко підніс фігуру кобзаря до символу Поета-Деміурга, який не лише долає бар'єри втрати зору, але й творить духовний зв'язок між минулим і вічністю. У його віршах бар'єри стають метафорою трагедій народної долі.

Іван Драч, один із поетів-шістдесятників, руйнує бар'єри часу, поєднуючи образи Шевченка й Сковороди, щоб осмислити їхню роль як провісників майбутнього України.

Ліна Костенко в сучасній інтерпретації кобзарства утверджує ідею служіння громаді та непримиренності до морального занепаду. У її творах кам'яний кобзар стає символом вічності, який долає часові межі.

Таким чином, література демонструє, що справжня безбар'єрність – це подолання не лише фізичних перешкод, а й історичних, духовних і соціальних викликів.